

*Висшето училище и детската градина –
за качество в системата на образованието
Higher School and Kindergarten – for Quality of Education System*

РИСУНКАТА КАТО СРЕДСТВО ЗА СЕБЕИЗРАЗЯВАНЕ НА ДЕТЕТО ОТ ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

Елица Александрова

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“ – Филиал Враца

Резюме. Детското себеприемане е част от детската самооценка. Съществен етап от формирането на самооценката е и процесът на себеизразяване. Този процес може да бъде подкрепян чрез множество дейности в детската градина, но особено добре се повлиява от участието на детето в изобразителни дейности.

Като самостоятелна (индивидуална) практика, собствената изобразителна дейност едновременно отразява и проектира психоемоционалните потребности на детето. Съществена роля в детската рисунка играе цветът. Неговият избор разкрива позитивното и/или негативното отношение на детето към заобикалящия го свят. Това превръща рисунката в индикативен инструмент, чрез който детето комуникира с нас, а правилното ѝ анализиране разкрива както способности за логическо мислене, така и редица характерологични детски особености.

Keywords: self-expression, emotional impact, color, symbolism and feelings

Предучилищната възраст е ключов и важен етап за физическото, психическото и емоционално развитие на детето. Светът, в който то се намира, непрекъснато оказва своето въздействие върху него – било то чрез природата, семейството или обществото. Детето винаги обръща внимание на цветните, ярки, нови и непознати неща. То иска да ги докосне и изследва по своя детски и неповторим начин. Тези въздействия обогатяват сетивния и емоционален опит, което е основа за развитие на творческото въображение у децата от предучилищна възраст.

Рисунката на детето е огледало на неговата душа. Тя отразява не само околния свят, но и неговата психика и емоционално състояние. Ето защо всяка рисунка е уникална и неповторима.

Да бъде анализирана една детска рисунка е доста сложен процес, в който се комбинират множество елементи. Изисква се специализиран и задълбочен професионален подход. От 3 до 5 години децата започват да озаглавяват сво-

ите драсканици. Добиващи вече представа за света около себе си, те пресъздават с думи изображенията в своите рисунки. Опознавайки все повече света, децата започват да разказват за своите творения.

Рисуването помага на детето да разкрие себе си, да разкаже за своите идеи, да сподели своите мисли, чувства и преживявания. Чрез него то преосмисля и преработва своите впечатления и преживявания. Рисуването е също толкова важно, колкото и сънуването, детската игра, движенията, езика и ежедневнобитовото поведение на детето. Детето има нужда да изразява себе си чрез всяко едно от тези състояния и явления.

Рисунката съпътства детето още от най-ранната му възраст.

В началото се започва с драсканици, които най-често са в кръг или форми, приличащи на гнезда. След това фигурите приличат на бледо копие на оригиналната фигура. В периода на 5-годишна възраст характерно за рисувателната детска дейност е, че детето рисува това, което чувства. Обикновено в този период фигурите са големи. Рисуването, като вид изобразителна дейност, има съществено значение за психичното развитие и възпитание на детето.

Деца проявяват различни умения, когато рисуват. Едни от тях се справят по-добре с изобразяването на даден обект, докато при други има голямо разминаване с това, което са искали да изобразят. Но всички деца, независимо от уменията си, обичат да рисуват. Откривайки за себе си възможността да изобразяват, този вид дейност става тяхно любимо занимание.

Чрез рисуването децата изразяват своите чувства, отношението си към изобразявания свят, своите познания за него.

Според Д. Маркова цветът е първоизточникът за изразяване емоционалното състояние на детето. Неговото многообразие е свързано с емоциите и чувствата му. Първата проява на негативно отношение към нещо или някого първо се показва с цвета. Когато рисунките на едно дете са изпълнени с топли нюанси и след това рязко са променени с тъмни и студени цветове, това показва, че вероятно е във фазата на отричане или апатия. Д. Маркова смята, че много често зад сивите нюанси на детската рисунка се крие важен и съществен проблем. Много често това може да бъде член от семейството, страх или фобия. Когато се наблюдава задраскване в горната част на листа с черни линии, това говори, че детето се опитва да я изтрие или заличи. Ако тези линии са направени по времето, когато някой родител или възрастен говори с него, може да е индикация, че разговорът по някакъв начин е болезнен за детето. Под силния натиск на пастела или молива, листът ще бъде доста често раздран и деформиран.

Рисувайки, децата от предучилищна възраст затвърдяват уменията си да държат молива или боите. Овладеват сложни двигателни стереотипи, усъвършенства се зрительно-двигателната координация. Постепенно детето изгражда своите представи за различните свойства на предмета – форма, цвят, големина, тегло, пространствено разположение, пространство на листа.

Рисуването помага на децата да възприемат предметите и явленията от обкръжаващата ги действителност в тяхната обективност. Чрез щрихите и цветните петна още малкото дете е в състояние да пресъздаде тази действителност на белия лист – напр. рисувайки дъжд, сняг, трева, къща и т. н.

Активира мисловната дейност – как да бъде изобразен съответният обект в рисунката, какъв цвят да подберат и как чрез него да изразят характерно свойство или белег на предмета. Изобразявайки чрез определени форми, линии и цветове, съчетавайки ги в различни варианти, детето развива творческото си мислене и активност.

Развиват се и два основни компонента на детската рисунка – изобразителност (съответните рисувателни умения) и изразителност (пресъздаване на характерни свойства на предметите и явленията), както и тяхната композиция. На определена възраст детето се опитва да копира други рисунки. След което стига до етап на изобразяване на символи, рисуване на приказни герои и т.н.

Чрез детското рисуване могат да се разкрият способностите на логическото мислене, особеностите на възприемане на околната действителност.

Рисунките им са огледало на душата им.

Желае ли някой да разбере какво се крие в душата на всяко дете, е достатъчно да го накара да рисува. Според Д. Маринова големината на нарисуваните фигури има значение, когато детето влезе в начална училищна възраст. Тогава големината на фигурата означава влиянието на човека и неговата значимост в живота на детето. Ако за детето най-авторитетният член на семейството е бащата, то той бива изобразяван като най-голям от всички останали на картината. Понякога децата в тази възраст могат да уголемяват части от тялото, които представляват някакъв проблем.

Прекалено малките фигурки, подчертава Д. Маринова, могат да означават ниско самочувствие и недоверие към собствените сили на детето. Чрез рисунката детето може да ни разкаже и за това как то се отнася към миналото, настоящето и бъдещето. Белият лист, на който рисува детето, има следните разчертания относно перспективата:

Лява страна	Среда	Дясна страна
минало	настояще	бъдеще

Когато миналото, настоящето и бъдещето функционират балансирано, това говори за едно психично здраво дете. Центрираността е показател за значим момент от реалността за детето. Детето действа пълноценно „тук“ и „сега“. Според Д. Маринова рисунката може да има посока – например, ако детето е нарисувало кола или самолет, който се движи наляво, това може да означава форма на регрес. И обратно, в посока надясно е вид прогресия. Ако отсъства

някоя от времевите зони, много е вероятно детето да потиска нещо, което се е случило в миналото, или да се страхува от предстоящото бъдеще.

По вертикала рисунката се разделя на три нива:

Горна част на листа	Мисли	Когнитивно (фантазия)
Средна част на листа	Чувства	Емоционално ниво
Долна част на листа	Действия	Ниво на компетентност

Например: при човешката фигура – главата са мислите, тялото са чувствата, а крайниците са действията.

Основното изразно средство, с което детето си служи, е линията. Както казахме, то обича да изобразява драскулки, които в по-напреднала възраст назовава и с имена. Според вида на тези драскулки може да преценим как се развива детето.

Освен линията детето обича и цвета. Наблюдавайки изобразенията в картината и цветовете, които са използвани, може да разберем какво е емоционалното му състояние, какво харесва и какво не. Често изборът на цветове говори за отношението на детето към даден обект. Светлите, красиви тонове са за тези обекти и предмети, които децата харесват. Често „грозното“ в детската рисунка се оцветява в тъмен цвят (непредпочитан от детето), а също така се пренебрегва и без старание.

Например червеният цвят може да означава активност, жизненост, любов, смелост, добро самочувствие, оптимизъм; но този цвят може да има и отрицателни характеристики, като например да говори за агресия, опасност, хиперактивност. Със сигурност обаче можем да обобщим, че колкото повече цветове са използвани в една детска рисунка, толкова по-емоционално стабилен и пълноценен е нейният автор.

Децата често сами решават какво и как да нарисуват. Специалистите считат, че има няколко често срещани символа в детската рисунка. Ето няколко примера.

Къща – смята се за символ на семейството и за жизненото пространство на децата около 5 – 8-годишна възраст. Особеностите могат да са прозорците, които подсказват за отвореност на детето и контактност, коминът също – особено ако е от дясната страна и има пушек, също говори за разбирателство в семейството. Наличието на прекалено много прозорци обаче може да говори за липса на собствено жизнено пространство.

Дървото – показва как детето възприема себе си. Тук важно е да се наблюдава разположението в трите нива на рисунката. Големите корени обикновено говорят за строго възпитание в семейството. Стъблото показва чувствата на детето. Ако например стъблото е много по-голямо от другите части на дърво-

то, много е вероятно това да означава, че чувствата надделяват над мислите на детето. Ако е крехко, значи и детето е лесно ранимо.

Клоните/короната издават начина на мислене на едно дете. Креативните деца рисуват дърветата с големи, богати корони, с клони с много разклонения.

Слънцето е символ на майката. Голямото слънце е символ на сигурност, подкрепа.

Луната е символ на бащата. Голямата луна говори за силна привързаност и силна връзка с бащата.

Самолетите и бомбите в рисунките обикновено пренасят агресията от действителен в мисловен план поради трудност да се насочи към конкретния обект.

Звездите отразяват характера на социалните контакти с приятелите, връстниците, братята/сестрите.

Палячо – детето не се чувства уважавано в семейството. Може да е признак на ниска самооценка.

Конете са символ на жизнена енергия и потентност.

Интересът на детето към рисуването може да намалее след 14-годишна възраст и ако тогава не бъде поощрено с нужните часове, уроци, материали и добра мотивация, то ще се откаже от тази така привлекателна за детството практика.

Съдържанието на детската рисунка отразява това, което е значимо за децата.

Рисунката е способността за комуникация на децата в предучилищна възраст. Тя не бива да бъде пренебрегвана, а внимателно и задълбочено да се разгледа какво всъщност искат да ни кажат. Със своите цветове и форми трябва да се разглежда като един стойностен продукт на емоционална прозрачност. Рисунката на детето в предучилищна възраст е неговото средство за себеизразяване. Тя е провокация и пример за нас, родители и педагози, какво сме дали и какво понякога им отнемаме, без дори да подозираме.

БЕЛЕЖКИ

1. Ръководство за изследване на детето – част 1. Д. Маринова, Рисуването при децата, София, 2012.

ЛИТЕРАТУРА

Маркова, Д. (2010). Детската рисунка – едно защитено пространство. В: *Сборник доклади от национална научно-практическа конференция*, Ловеч.

REFERENCES

Markova, D. (2010). Detskata risunka – edno zashtiteno prostranstvo. V: *Sbornik dokladi ot natsionalna nauchno-prakticheska konferentsiya*, Lovech.

THE DRAWING AS A MEANS OF SELF-EXPRESSION OF CHILDREN IN PRESCHOOL AGE

Abstract. Children's self-acceptance is part of the child's self-esteem. An essential step in the formation of the Self is the process of self-expression. This process can be supported by numerous activities in the kindergarten, but especially would be influenced by the child's participation in imaging activities.

As an independent (individual) practice, its own pictorial activity simultaneously reflects and projects the psycho-emotional needs of the child. Essential role in the child's drawing is the color play. His choice reveals the positive and / or negative attitude of the child towards the world around him. This makes the drawing an indicative tool through which the child communicates with us and its proper analysis reveals not only the capabilities of logical thinking, but also number of characteristic children's specifics.

✉ **Mrs. Elitsa Aleksandrova, Assist. Prof.**

Branch Vratza
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo
Uchenicheski grad, korpus 1
3000 Vratza, Bulgaria
E-mail: helly1976@abv.bg